

Володимир Савенков,
Володимир Гладков

Оздоровча їзда на велосипеді як засіб покращення здоров'я населення

Резюме

Рассматривается проблема оздоровления населения. В качестве альтернативного решения предлагается программа оздоровительных тренировок с использованием езды на велосипеде с учетом рекомендованной нагрузки для лиц разного уровня подготовки, состояния здоровья и возраста.

Summary

The problem of improvement of population health is considered. As an alternative decision, the programme for health-improving training using the cycling and taking into account the level of performance and recommended loads for persons of different age and health conditions is proposed.

Постановка проблеми. Сьогодні населення України перебуває у демографічній кризі. Це пов'язано з багатьма чинниками, один з яких — скорочення тривалості життя людей 57—62 років та зменшення строку якісного, працездатного життя, пов'язаного з такими захворюваннями, як ішемічна хвороба серця і цереброваскулярні захворювання, гіпертензія та інші серцево-судинні хвороби, які становлять 1/3 загальної смертності, цукровий діабет II типу, артрит, остеопороз, онкологічні захворювання, захворювання органів дихання, надмірна маса тіла, травматизм опорно-рухового апарату у людей похилого віку, розлади емоційного стану.

Аналіз останніх досліджень. Провідні наукові спеціалісти з галузі фізичного фіховання та спорту вважають, що систематичні аеробні навантаження з метою оздоровлення організму людини можуть виправити цю ситуацію в нашій країні [1—3]. За даними Апанасенка Г.Л., людина похилого віку, яка систематично використовує аеробні навантаження для оздоровлення, за функціональним віком “молодше” за своїх однолітків на 11,6 року. Необхідно зазначити, що змішані аеробно-анеробні навантаження дають набагато корисніший ефект для оздоровлення організму [1].

Зв'язок досліджень з науковими темами. Проблема оздоровлення населення неодноразово розглядалась на міжнародному науково-практичному семінарі-наradі “Здоров'я людини, фітнес і “Спорт для всіх” 15—16 березня 2007 р., що й спонукало авторів до проведен-

ня досліджень і розробки методики з використання їзди на велосипеді.

Мета дослідження — пошук найбільш популярних, доступних та ефективних засобів у, підвищенні працездатності, оздоровлення всіх верств населення.

Методи дослідження: теоретичний аналіз спеціальної наукової літератури, опитування, педагогічні спостереження.

Результати дослідження та їх обговорення. Негативне ставлення переважної більшості населення нашої країни до фізичної культури та спорту — одна з головних проблем, які сприяють погіршенню стану здоров'я людей. Численні показники у науково-методичних публікаціях свідчать про те, що для більшості населення фізкультурно-спортивна діяльність не є життєвою необхідністю [3].

Протягом останніх років відмічається зростання популярності як серед молоді, так і у людей зрілого віку, таких видів спортивної діяльності, як шейпінг, бодібілдинг, роллерскейтинг, пауерліфтинг, пейнтбол, катання на гірських лижах, маунтенбайк, велосипедний туризм. Велосипедний спорт при цьому займає особливе місце. Згідно з даними ООН, він є самим популярним та видовищним видом спорту у світі в усій його різноманітності. Їзда на велосипеді — це найкраща профілактика таких захворювань, як атеросклероз, гіпертензія, ішемічна хвороба серця та багато інших, пов'язаних з надлишковою масою тіла і старінням організму.

Популярність їзди на велосипеді обумовлена багатьма чинниками [4]:

- змінює уявлення про відпочинок;
- не травмує суглоби ніг, сприяє збільшенню рухливості в гомілковостопних, колінних, тазостегнових суглобах;
- сприяє запобіганню застійних явищ у шлунку людини;
- компенсує недостатню рухову активність;
- чітко регулює навантаження на організм;
- сприяє поширенню руху за збереження чистоти навколишнього середовища;
- надійний транспортний засіб;
- сприяє позбавленню шкідливих звичок.

Займаючись велоспортом, у людини поступово формується сукупність функціональних резервів у всіх життєво важливих органах і системах, що дозволяє протидіяти різним факторам ризику життя та не звертатися до лікарів протягом тривалого часу.

Складаючи тренувальні програми для укріплення здоров'я, є сенс використовувати рекомендації відомого спеціаліста у галузі оздоровчої фізичної культури Кеннета Купера (1989). Особливістю таких програм є те, що спочатку слід виявити вихідний рівень підготовленості, а потім, залежно від стану здоров'я та віку, диференційовано визначити навантаження тренувальних програм різної спрямованості.

Витрати енергії на рухову активність можна оцінювати у кілокалоріях, беручи до уваги, що у осіб розумової та легкої фізичної праці енерговитрати повинні бути не менше ніж 400—600 ккал на добу (табл. 1).

Найбільш високий оздоровчий ефект досягається при діяльності серцево-судинної системи в діапазоні 160—170 уд·хв⁻¹, що відповідає швидкості їзди 22—25 км·год⁻¹.

Через 2—4 місяці систематичних занять відчувається пруж-

ність м'язів, бадьорість, хороший настрій та самопочуття. Тепер можна оцінювати рівень тренуваності за програмою, розробленою доктором К.Купером. Для цього необхідно вибрати рівну ділянку дороги і за 12 хв подолати якомога більшу відстань. Вимірявши цей шлях, слід визначити ступінь підготовленості (табл. 2).

Орієнтовний план оздоровчих програм із використанням їзди на велосипеді залежно від ступеня підготовленості такий.

Ступінь підготовленості "відмінно" та "добре".

Розминка — 2—5 км. (8—15 хв), темп педалювання — 90—100 об·хв⁻¹, ЧСС — 130—140 уд·хв⁻¹. Готує організм до занять.

Основна частина — 20—30 км (40—65 хв), темп педалювання — 95—110 об·хв⁻¹, ЧСС — 150—170 уд·хв⁻¹, зміцнює кардіореспіраторну систему організму, здійснює розвиток м'язової сили та загальної витривалості.

Заклучна частина — 2—4 км (5—10 хв), темп педалювання — 70—80 об·хв⁻¹, ЧСС — 100—

120 уд·хв⁻¹, повертає організм до робочого стану. Загальна тривалість заняття — 90—120 хв три рази на тиждень.

Ступінь підготовленості "задовільно".

Розминка — 1—4 км (3—10 хв), темп педалювання — 70—90 об·хв⁻¹, ЧСС — 120—130 уд·хв⁻¹, готує організм до занять.

Основна частина — 15—20 км (25—40 хв), темп педалювання — 90—100 об·хв⁻¹, ЧСС — 140—150 уд·хв⁻¹, зміцнює серцево-судинну систему організму, покращує показники дихання, розвитку м'язової сили та загальної витривалості.

Заклучна частина — 1—3 км (3—6 хв), темп педалювання — 70 об·хв⁻¹, ЧСС — 100 уд·хв⁻¹, повертає організм до робочого стану.

Загальна тривалість заняття — 90—120 хв 2—3 рази на тиждень.

Ступінь підготовленості "погано" та "дуже погано"

Розминка — 1—2 км (3—5 хв), темп педалювання — 60—80 об·хв⁻¹, ЧСС — 110—120 уд·хв⁻¹, готує організм до занять.

Таблиця 1. Оцінка навантаження під час їзди на велосипеді

Швидкість, км·год ⁻¹	Витрати енергії	
	ккал·хв ⁻¹	ккал·год ⁻¹
4,0—6,0	3,0—3,5	180—220
10,0—12,0	5,0—6,0	300—350
18,0—20,0	8,0—10,0	500—600
22,0—25,0	12,0—14,0	800—1100

Таблиця 2. Рівень підготовленості за показником 12-хвилинної їзди на велосипеді

Ступінь підготовленості	Дистанція за 12 хв, км					
	Вік, років					
	13—19	20—29	30—39	40—49	50—59	60 и ст.
Відмінно:						
чоловіки	>9,2	>8,8	>8,3	>8,0	>7,0	>6,4
жінки	>7,5	>7,2	>6,7	>6,4	>5,5	>4,8
Добре:						
чоловіки	7,5—9,2	7,0—8,8	7,0—8,3	6,4—8,0	5,5—7,0	4,8—6,4
жінки	6,0—7,5	5,5—7,2	5,0—6,7	4,8—6,4	4,0—5,5	3,2—4,8
Задовільно:						
чоловіки	6,0—7,5	5,5—7,0	5,0—7,0	4,8—6,4	4,0—5,5	3,5—4,8
жінки	4,5—6,0	4,0—5,5	3,5—5,0	3,2—4,8	2,4—4,0	2,0—3,2
Погано:						
чоловіки	4,4—6,0	4,0—5,5	3,5—5,0	3,2—4,8	2,8—4,0	2,8—3,5
жінки	2,8—4,4	2,4—4,0	2,0—3,5	1,6—3,2	1,2—2,4	1,2—2,0
Дуже погано:						
чоловіки	<4,4	<4,0	<3,5	<3,2	<2,8	<2,8
жінки	<2,8	<2,4	<2,0	<1,6	<1,2	<1,2

Основна частина — 5—10 км (15—25 хв), темп педалювання — 80—90 об·хв⁻¹, ЧСС — 120—130 уд·хв⁻¹, покращує загальну витривалість та зміцнює серцево-судинну систему організму.

Заклучна частина — 1—2 км (3—5 хв), темп педалювання — 60 об·хв⁻¹, ЧСС — 90—110 уд·хв⁻¹, повертає організм до робочого стану.

Загальна тривалість заняття — 80—100 хв двічі на тиждень.

Висновки

1. Основна мета тренувань у кожній групі — це зміцнення здоров'я, покращення роботи сер-

цево-судинної та дихальної систем, розвиток фізичних якостей і перш за все витривалості та перехід до вищого ступеня підготовленості.

2. Більшу частину року велосипед можна використовувати як транспортний засіб для поїздки до місць навчання, роботи, відпочинку тощо. У цьому головна перевага їзди на велосипеді перед іншими засобами фізичного виховання.

Перспективи подальших досліджень. Велосипед — простий, надійний, спортивний, демократичний, економічний і тому вічний. Вдосконалення вело-

сипеда продовжується і сьогодні й триватиме у подальшому.

1. Булатова М.М., Литвин О.Т. Здоров'я і фізична підготовленість населення України // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. — 2004. — № 1. — С. 3—9.

2. Купер К. Аэробика для хорошего самочувствия. — М.: Физкультура и спорт, 1989. — 222 с.

3. Муравов И.В. Оздоровительная эффективность физической культуры и спорта. — К.: Здоров'я, 1989. — 266 с.

4. Полищук Д.А. Велосипедный спорт. — К.: Олимпийская литература, 1997. — 342 с.